

Klió 2009/3.

18. évfolyam

XX–XXI. SZÁZAD

Élő történelem – Giulio Andreotti „posztumusz élete”

Vajon mi kell ahhoz, hogy egy élő személyiséget történelminek minősíthessünk? Történelmi távlatokban is jelentősnek gondolható, tehát bizonyos történelmi távolságból szemlélhető, ennek megfelelően pedig lényegében lezárt, befejezett életmű. *Massimo Franco* Andreotti. Egy politikai élete, egy korszak története (*Andreotti. La vita di un uomo politico, la storia di un'epoca*) című könyve hátsó borítóján, mottójában és bevezetőjében is – összesen háromszor – idézi Giulio Andreotti jellegzetesen önironikus megjegyzését: „Én túléltem önmagamot” („Io sono postumo di me stesso”, 1., 5. o.). Ami persze, mutat rá az életrajzíró, az (andreottiánus) öngúny másik oldalaként annak öntudatos kifejezése is, hogy ő „immár, úgy tűnik, Olaszországnak sokkal inkább a történelméhez, mint a politikai krónikájához tartozik” (5. o.). Hogy egy államférfi munkássága mennyire maradandó, azt életében megállapítani (megjósolni) aligha lehet, ám hogy politikai karrierje mennyire tartós, hatalma milyen stabil volt, az ténykérdés. Ebből a szempontból pedig kétségtelen, hogy a második világháború utáni olasz politika legállandóbb főszereplője Giulio Andreotti volt: az 1919-ben, Rómában született, azaz jelenleg kilencven esztendőes kereszténydemokrata, hétszeres miniszterelnök, „mindenkori” miniszter a legkülönbözőbb tárcák élén, gyakorlatilag az Olasz Köztársaság megalakulásától kezdve, vagyis több mint hatvan éve annak törvényhozója, hol az alsó-, hol a felsőházban, „örökös szenátor”... Hazája közéletében Andreotti az állandóság eleven szobra, világviszonylatban, demokratikus berendezkedésű államban politikai hatalmat nálánál tovább szinte senki, hozzá hasonlóan sokáig is csupán kevesen gyakoroltak.

Massimo Francónak igaza van abban, hogy Andreotti életútját elbeszélni annyi, mint megírni az Olasz Köztársaság történetét. Könyvében bizonyára ezért is kerül zárójelbe, rendelődik alá a historio-biográfiának, oldódik fel a közéleti életrajzban a magánélet bemutatása. Mintha a biográfus is osztaná hőse szemérmes diszkrécióját a magánszférát illetően. Kevésbé érthető – s még kevésbé fogadható el –, hogy a vasos monográfia szinte teljesen mellőzi Andreotti – terjedelmét tekintve is hatalmas és szakadatlanul politikálása mellett még bámulatosabb – irodalmi tevékenységét. Márpedig – megváltoztatva a megváltoztatandót – Andreotti is elmondhatná Churchill-lel, hogy nemcsak alakította, de meg is örökölte a történelmi eseményeket, ha úgy tetszik, a szónak átvitt és közvetlen értelmében egyaránt történelmet írt. Andreotti jeles történetíró, remek tollú, ellenállhatatlan humorú. Hát monográfusa?

Ő a jelek szerint a legszínvonalasabban a „főszereplő” pályafutásának kezdetét és végét ábrázolja, melyek mintegy keretbe foglalták az úgynevezett „első köztársaság” történetét: Andreotti, az aktív, történelemformáló politikus azzal született meg, azzal emelkedett föl és azzal együtt tűnt le a politikátörténet küzdőteréről, forgószínpadáról, legalábbis „játékosként”, hisz médiasztárként mindegyre „szerepel” és csillog. XII. Pius pápa mellett a szintén boldoggá avatására váró Alcide De Gasperi kereszténydemokrata pártvezér, köztársaság-alapító honatyja indította el Andreottit üstökös-útján, amelynek végén szinte egyszerre „égett ki” a szocialista Bettino Craxival. De Gasperi és Craxi között nem csupán kronológiai volt nagy a távolság. Az előbbi állócsillagnak, az utóbbi hullócsillagnak látják a historiográfia mai asztronómusai, erkölcsileg – stílszerűen szólva – fényévnvi messzeségben egymástól. Andreotti és De Gasperi különbségét *Indro Montanelli*, az újságíró-fejedelem és „történész vagy, ha tetszik, krónikás” poentírozta ki: mindketten buzgón (s gyakran együtt) jártak templomba, csak hogy míg ott De Gasperi Istennel, Andreotti a pappal beszélt (42. o.). Andreotti és Craxi különbségét viszont a nagy pereik során tanúsított, szögesen ellentétes magatartásuk mutatta: Craxi külföldre menekült előlük, Andreotti aggastyánként végigharcolta mindet a végső felmentésig, a győzelemig (vö. Craxi-cikkünkkel a Klió 2007/4. számában).

A maffiaper rendkívül aprólékos és hosszadalmas leírása felerősíti az olvasói és kritikai kételyeket a könyv belső terjedelmi arányait illetően. Ennek fényében különösen szűkszavúnak hat az „ösellenség” kommunistákkal kötött „történelmi kompromisszum” feltárása vagy a párt- és eszmetárs Aldo Moro tragédiájának felidézése, mely éppen azon a gyászos-émlékező napon 1978. március 16-án kezdődött, amikor Andreotti negyedik miniszterelnöksége (a könyv megjelenése előtt kerekében harminc esztendővel). Massimo Franco elutasítja az Andreottit ért legdurvább, legszélsőségesebb és rendre bebizonyíthatatlanul maradt vádak, általában tárgyilagos életírása inkább a hol szarkazmussal, hol csodálattal „isteni Giulio”-nak (divo Giulio) nevezett Andreotti mellett, mint ellene „érvel” (vö. 346., 356. o.). Azonban kétségek között hagy afelől, beszélhetünk-e egyáltalán „andreottizmusról”, s hogyha igen, jelent-e az többet a hatalommegtartás művészeténél, technikájánál, taktikájánál, hívják bár reálpolitikának vagy – Machiavelli nyomán – róka-magatartásnak. Andreottiban minden bizonnyal kifejeződött valami Olaszországból, valami az olaszokból, ámde kérdéses, mi lesz, milyen és mennyit ér az öröksége.

Erre ma még korai volna válaszolni. Giulio Andreotti első átfogó életrajzát mindenestre az úttörő vállalkozásoknak kijáró tisztelettel és toleranciával illik fogadni. S annak elismerő értékelésével, hogy a jelen történetésének lenni fölöttébb nehéz.

Madarász Imre